

De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie
Schedeldoekshaven 100
2511 EX Den Haag

ref.nr.: 11.120/6.30.1

Amsterdam, 15 november 2011

betreft: Reactie COC Nederland op het concept-wetsvoorstel
inzake wijziging bepalingen boek I BW i.v.m. transgenders

Excellentie,

Graag levert COC Nederland een reactie op het concept-wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 28, 28a, 28b en 28c van Boek I van het Burgerlijk Wetboek (Wijziging bepalingen boek I BW i.v.m. transgenders) zoals dat op www.internetconsultatie.nl is gepubliceerd. Hieronder vindt u onze belangrijkste conclusies, kanttekeningen en aanbevelingen.

Inleiding

COC Nederland is verheugd dat met dit wetsvoorstel voorwaarden vervallen die nu nog bestaan voor wijziging van de geslachtsaanduiding: fysieke aanpassing en absolute onvruchtbaarheid. Het criterium dat in het concept-wetsvoorstel wordt gekozen voor wijziging van de geslachtsaanduiding, namelijk de *duurzame overtuiging* van een persoon tot het andere geslacht te behoren, is volgens het COC het juiste criterium.

Het COC pleit al lang voor een aanpassing van de wet. Daarbij is COC Nederland steeds samen opgetrokken met Transgender Netwerk Nederland (TNN). Ons gezamenlijk pleidooi leidde uiteindelijk tot de toezegging van staatssecretaris Teeven van Justitie aan het COC, dat in de zomer van 2011 een wetsvoorstel in consultatie zou gaan. Tot onze tevredenheid kunnen we vaststellen dat deze toezegging is nagekomen.

Een wetswijziging is van groot belang vanuit mensenrechtelijk perspectief. De huidige wetgeving is bijvoorbeeld in strijd met principle 3 (Right to recognition before the law) van de zogenaamde Yogyakarta principles, dat onder meer bepaalt: '(...) No one shall be forced to undergo medical procedures, including sex reassignment surgery, sterilisation or hormonal therapy, as a requirement for legal recognition of their gender identity'. Ook de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa constateert in zijn rapport over de mensenrechtensituatie in Nederland (2008) een schending van de mensenrechten van transgenders door de huidige wetgeving. Hij doet de volgende aanbeveling: 'Abolish the legal condition of sterilisation and other compulsory medical treatment as a requirement for legal recognition of a person's gender identity.'

Behalve vanuit mensenrechtelijk perspectief, is de voorgestelde wetswijziging van groot belang voor het dagelijks leven van transgenders in Nederland. Zo moet een transeksuele vrouw nu nog vaak jarenlang op vakantie met een paspoort waarin staat dat zij een man zou zijn. Deze en andere ingrijpende consequenties van de huidige wetgeving voor het dagelijks leven van transgenders zijn treffend beschreven in het recente Human Rights Watch-rapport *Controlling Bodies, Denying Identities*. Als het goed is, maakt het in consultatie gegeven wetsvoorstel aan dergelijke situaties een einde.

Kanttekeningen en aanbevelingen

Op een aantal punten pleit COC Nederland voor verbetering van het concept-wetsvoorstel. Wij sluiten daarbij nauw aan bij de kanttekeningen en aanbevelingen die in dit consultatieproces zijn gemaakt door TNN. Voor een nadere toelichting van de hieronder genoemde verbeterpunten verwijzen wij dan ook naar de inbreng van TNN.

Ambtenaar van de burgerlijke stand in plaats van rechter en deskundigen

De meest wezenlijke kritiek van het COC op het concept-wetsvoorstel betreft de rol die deskundigen en de rechter zouden krijgen in de procedure om de geslachtsaanduiding te wijzigen. Door deskundigen en de rechter een doorslaggevende rol te geven, is immers nog steeds geen sprake van volledige verwezenlijking van het recht op (erkenning van) zelfbeschikking ten aanzien van de genderidentiteit, zoals dat bijvoorbeeld zijn weerslag vindt in principe 3 van de Yogyakarta principles.

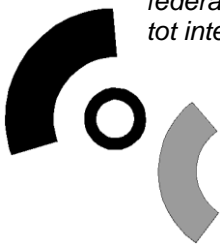
Dit gebrek aan verwezenlijking van het recht op zelfbeschikking beschouwt het COC als een principieel bezwaar tegen de huidige vorm van het concept-wetsvoorstel. Wij menen dat de duurzame overtuiging van de transgender zelf in het wetsvoorstel centraal zou moeten staan. Net zoals het ondenkbaar is dat een deskundige namens de overheid zou vaststellen of iemand wel écht lesbisch, homoseksueel of biseksueel is, zou het niet (een deskundige en/of rechter namens) de overheid moeten zijn die voor transgender personen bepaalt wat hun genderidentiteit is. Dit bezwaar geldt zowel voor tussenkomst van één of meer deskundigen als voor tussenkomst van de rechter.

Ten aanzien van de genoemde deskundigen plaatsen wij verder de volgende praktische kanttekeningen. Ten eerste is het onduidelijk of de bedoelde verklaring door *één of meerdere deskundigen* dient te worden getekend, en, wanneer betrokkenheid gevraagd wordt van meerdere deskundigen, waarom dat zo is. Ten tweede is onduidelijk welke *'andere daarbij te vermelden feiten of omstandigheden'* in de verklaring van de deskundige(n) zouden moeten worden opgenomen. Deze feiten en omstandigheden mogen niet 'via een achterdeur' opnieuw criteria als fysieke aanpassing of absolute onvruchtbaarheid introduceren; het wetsvoorstel is immers juist bedoeld om deze criteria af te schaffen. Ten derde is onduidelijk of de deskundige(n) gedurende een *langere periode* contact met de persoon in kwestie zou(den) moeten hebben, hetgeen de procedure tot verandering van de geslachtsaanduiding opnieuw tot een tijdrovend proces zou maken. Bovendien zou de procedure in dat geval een onevenredig groot beslag leggen op de - toch al beperkt beschikbare - transgenderzorg in Nederland.

Wij vragen ons verder af welke rol de rechter nog heeft, als één of meerdere deskundigen reeds hebben geoordeeld dat een persoon de overtuiging heeft tot het andere geslacht te behoren. Er bestaat het risico van willekeur als rechters in hun oordeel een verschillende rol toekennen aan de verklaring van deskundige(n).

Een nadeel van de voorgestelde rol voor deskundigen en de rechter betreft tenslotte de daarmee gemoeide tijd en kosten. Een procedure waarin deskundigen en de rechter een rol spelen, kan er toe leiden dat de procedure tot wijziging van de geslachtsaanduiding veel tijd in beslag neemt. Dat betekent dat transgenders lange tijd moeten leven in een ander geslacht dan bijvoorbeeld in hun paspoort vermeld staat. Dat is nu juist één van de zaken die dit wetsvoorstel beoogde te voorkómen. Wanneer transgenders geacht worden de kosten van de deskundigen en de rechter zelf te betalen, kan dit een onoverkomelijke drempel vormen voor minder draagkrachtige transgenders. Dat is van bijzonder belang aangezien het werkloosheidscijfer onder transgenders relatief hoog is. Mocht toch voor een procedure met rechter en deskundigen gekozen worden, is het van belang dat deze kosten vergoed worden.

De ratio achter het inschakelen van deskundigen en de rechter lijkt te zijn dat zo kan worden voorkómen dat mensen, bijvoorbeeld vanuit een tijdelijke psychische disbalans, ten onrechte menen dat ze behoren tot het andere geslacht. Wij beschouwen de inschakeling van deskundigen en de rechter echter als disproportioneel en onnodig. De genoemde kwestie kan ook worden opgelost door een verplichte wachtperiode in te bouwen

tussen het indienen van het verzoek en de verzilvering daarvan, en door verplichte voorlichting over de consequenties van de wettelijke geslachtsverandering.

Concreet stellen wij daarom, net als TNN, voor om het voorstel tot wijziging van art. 1:28 BW zodanig aan te passen dat de procedure voor geslachtswijziging er uit bestaat dat verzoeker het voornemen van geslachtswijziging kenbaar maakt bij de ambtenaar van de burgerlijke stand, dat hiervan een akte wordt opgemaakt en dat dit verzoek wordt gehonoreerd wanneer de persoon in kwestie tenminste een half jaar na het opmaken van de akte kenbaar maakt nog steeds deze wens en overtuiging te hebben en bewijs kan overleggen volledig geïnformeerd te zijn over alle (wettelijke, medische en sociale) consequenties van deze wijziging.

Vanaf 12 jaar

Jonge transgenders leven vaak tot het moment dat ze meerderjarig worden in een ander geslacht dan in de geboortakte vermeld staat. Dat is voor hen niet altijd wenselijk. Wij stellen dan ook voor om in het wetsvoorstel duidelijk aan te geven dat er mogelijkheden zijn om eerder de geslachtsaanduiding aan te passen: vanaf 12 jaar, zij het dat naast de jeugdige de ouder(s) moet(en) instemmen met het verzoek van de jeugdige die nog geen 16 jaar is.

Ouder in plaats van moeder of vader

Volgens het wetsvoorstel wordt degene die, na de wijziging van de geslachtsaanduiding, een kind verwekt of baart voor wat betreft de afstamming (titel 1.11 Boek 1 BW) beschouwd als behorende tot het geslacht van vóór de wijziging.

Consequentie daarvan is dat een transseksuele man zou worden aangeduid als moeder en transseksuele vrouw als vader. Wij beschouwen dit voorstel als nodeloos kwetsend voor de betreffende transgender persoon. Ook biedt dit voorstel geen werkelijke oplossing voor het in het voorstel geschetste recht dat een kind heeft op informatie over zijn afstamming.

Het COC stelt voor om het voorgestelde art. 28c lid 3 zodanig te wijzigen dat de persoon die na geslachtswijziging een kind baart, verwekt of doet verwekken uit ingevroren zaad, daarvan van rechtswege de ouder wordt (in plaats van de vader of de moeder).

Onderzoek genderidentiteit anders dan 'man' of 'vrouw'

Het concept-wetsvoorstel biedt geen soelaas voor personen die hun genderidentiteit ervaren als noch vrouw, noch man.

Wij geven de wetgever in overweging om de vragen van deze groep serieus te nemen, nader te onderzoeken en een nieuw wetgevingstraject te starten om ook voor deze groep te bereiken dat de officiële genderidentiteit zoveel als mogelijk overeen komt met hun persoonlijk beleefde genderidentiteit of daar in ieder geval niet mee in strijd is. In enkele andere landen is dit inmiddels gebeurd. Door ook in Nederland dit proces in gang te zetten, kan ons land op het punt van wetgeving voor transgenders een voorbeeldfunctie vervullen die past bij de traditionele voorvechtersrol van Nederland op het gebied van LHBT-rechten.

Conclusie

COC Nederland hoopt dat u het concept-wetsvoorstel aanpast op grond van de hierboven genoemde conclusies, kanttekeningen en aanbevelingen en dat u het zo spoedig mogelijk indient bij het parlement.

Hoogachtend,

Vera Bergkamp
Voorzitter COC Nederland